

tirmeye karar verdiler (1023). Vezirler, asiller, kumandanlar ve halk yeni halifeyi seçmek üzere Kurtuba Ulucamii'nde toplanmaya çağırıldı. Halifelik için üç aday vardı: Süleyman b. Murta-zâ, Muhammed b. Abdurrahman ve Abdurrahman b. Hişâm. Hammûdiler tarafından sürgüne gönderilen Abdurrahman kısa bir süre önce gizlice Kurtuba'ya dönmüştü. Kurtubalılar'ın Berberiler'le mücadelesine şahit olmuş ve hilâfeti ele geçirmek için ümitlenmişti. Ancak bu mücadelede önemli rol oynayan vezirler, ayaklanmadan arzu ettikleri başarıyı elde edemedikleri için it-ham ettikleri bazı memurlarını hapse atıyorlardı. Hatta bir ara Abdurrahman'ı da tevkif etmeyi planladılar. Fakat daha sonra onu da aday listesine koymayı uygun buldular. Herkes Süleyman b. Murtazâ'nın halife seçileceğine kesin gözüyle bakıyordu. Halife seçiminin yapılacağı Ulucami'ye önce vezir Abdullah b. Muhâmis ile beraber Süleyman, ondan hemen sonra da etrafında askerler ve kalabalık bir halk kitlesiyle Abdurrahman geldi. Camiye girince taraftarları onu halife olarak alkışladılar. Vezirler şaşırды, fakat sonunda Abdurrahman'ın halifelikliğini tanımak zorunda kaldılar. Süleyman da istemeyerek onları takip etti ve Abdurrahman'ın yanına giderek elini öptü. Muhammed b. Abdurrahman da aynı şekilde biat etti ve Abdurrahman el-Müstazhir unvanıyla halife ilân edildi (13 Ramazan 414/29 Kasım 1023).

Abdurrahman, meşhur fakih İbn Hazm'ı vezir tayin ettikten sonra muhalefetinden çekindiği ileri gelen bazı Kurtubalılar'ı tevkif ederek mallarına el koydu. Fakat mahkûmlar, dışarıdaki yakınları ve sâhibü's-şurta'nın yardımıyla hapishaneden kaçmayı başardılar. Bunlar arasında Muhammed b. Abdurrahman da vardı. Muhalifler halkın ayak takımını kışkırtarak Abdurrahman aleyhinde büyük bir isyan başlattılar ve halifelikte henüz kırk yedinci gününü doldurmadan onu azlederek Muhammed b. Abdurrahman'ı el-Müstekfi unvanıyla halife ilân ettiler. Müstekfi, selefi ve onun taraftarları aleyhinde büyük bir kampanya başlattı. V. Abdurrahman saklandığı hamamın külhanında yakalandı ve Müstekfi'nin gözleri önünde parçalanarak hunharca öldürüldü (18 Ocak 1024). Geride evlât bırakmadan ölen V. Abdurrahman aynı zamanda iyi bir şair ve hatip idi.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hazm, *Cemhere* (nşr. Abdüsselâm M. Hârûn), Kahire 1982, s. 101; Hurmeydî, *Cezve-tü'l-muktebis*, Kahire 1966, s. 25-26; Dabbî, *Buğyetü'l-mültemis*, Kahire 1967, s. 31-32; İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi: el-Kâmil fi't-târih Tercümesi*, IX (trc. Abdülkerim Özaydın), İstanbul 1987, s. 216-218; İbn Saîd el-Mağribî, *el-Muğrib fi hule'l-Mağrib* (nşr. Şevki Dayf), Kahire 1964, I, 54; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, XXIII (nşr. Ahmed Kemâl Zekî—M. Mustafa Ziyâde), Kahire 1980, s. 435-436; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XVII, 347, 397; İbn Haldûn, *el'İber*, Bulak 1284 — Beyrut 1399/1979, IV, 152; Makkarî, *Nefhu't-tib* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, I, 301, 436, 437, 488-490; III, 549; IV, 208; Zambaur, *Manuel de Généalogie et de Chronologie Pour l'Histoire de l'Islam*, Hannover 1927, s. 4; R. Dozy, *Spanish Islam* (trc. F. Griffin Stokes) London 1972, s. 572-575, 581-583; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 32, 47-48; C. E. Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi* (trc. Erdoğan Mercil—Mehmet İpşirli), İstanbul 1980, s. 13; S. M. İmâmüddin, *Muslim Spain*, Leiden 1981, s. 153; Ziriklî, *el-A'lâm* (nşr. Zühayr Fethullah), Beyrut 1984, III, 341; David Wasserstein, *The Rise and Fall of the Party Kings*, Princeton 1985, s. 77; C. F. Seybold, "Abdurrahman", *İA*, I, 47; E. Lévi-Provençal, "Abd al-Rahmân V", *EI*² (İng.), I, 84; A. Huici Miranda, "Hammûdids", *EI*² (İng.), III, 147.

ABDÜLKERİM ÖZAYDIN

ABDURRAHMAN ABDİ PAŞA

(ö. 1098/1686)

Osmanlı veziri,
Budin eyaletinin son beylerbeyi.

Askeriyeden yetişti. 1668'de yeniçeri ağası oldu. Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa'nın yanında Lehistan ve Girit seferlerine katıldı; özellikle Kandiye'nin fethinde önemli hizmetlerde bulundu. 1674'te Bağdat, iki yıl sonra Mısır, 1681'de de Bosna valisi oldu. Daha sonra sırasıyla Kamanice muhafızlığı, Budin valiliği ve Macaristan serdarlığına getirildi. Bir ara Halep valiliği de yapan Abdi Paşa, 1685'te ikinci defa Budin beylerbeyiliğine tayin edildi. Ertesi yıl 90.000 kişilik Haçlı kuvvetlerinin Budin'i kuşatması üzerine, emrindeki 16.000 kadar Türk askeriyle şehri iki buçuk ay savundu. Düşman ordusunun tepeleri tutması yüzünden dışarıdan yeterli yardım alınamadı ve Budin düşman eline geçti. Seksen yaşlarında bulunan Abdi Paşa da bizzat katıldığı bu çarpışmalar sırasında şehid düştü. Onun şehid olduğu yere daha sonra Macarlar tarafından Türkçe ve Macarca bir kitâbe konulmuştur. Bu yenilgiyle, yüz elli yıldan beri Türk şehri olan Budin

Abdurrahman Abdi Paşa'nın şehid olduğu yere dikilmiş kitâbeli taş - Macaristan

kesin olarak Osmanlı hâkimiyetinden çıkmış, ardından Macaristan'ın öteki bölgeleri de birer birer kaybedilmiştir.

Bağdat valiliği sırasında Ma'rûf-i Kerhî'nin türbesini tamir ettiren Abdi Paşa, kaynaklarda cömert, cesur ve rind-meşrep bir kimse olarak vasıflandırılır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sicill-i Osmânî, III, 316; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, s. 470; Abdülkadir Özcan, *Defterdar Sarı Mehmed Paşa-Zübde-i Vekâyiât, Tahlil ve Metin* (doktora tezi, 1979), İÜ Ed. Fak., Tarih Semineri Kitaplığı, nr. 3276, s. 304, 332-336; TA, I, 42.

ABDÜLKADİR ÖZCAN

ABDURRAHMAN b. ÂİZ

(عبد الرحمن بن عائد)

Ebû Abdillâh Abdurrahmân
b. Âiz el-Ezdî es-Sümâlî
(ö. 83/702'den sonra)

Şamlı muhaddis tâbiî.

Kaynaklarda el-Kindî, el-Hımsî, el-Yahsubî, es-Sümâlî (es-Sümânî) nisbeleleriyle yer alan Abdurrahman, bazı biyografî müelliflerince sahâbî sayılmışsa da sahâbî değil, tâbiî neslinin büyük âlimlerindendir. Güvenilir bir râvi olarak bilinmektedir. Hz. Ömer, Ali, Muâz b. Cebel, Ebû Zer, Abdullah b. Amr b. Âs, İrbâz b. Sâriye başta olmak üzere birçok sahâbîden hadis rivayet etti. Şamlılar'ın